

TEZKİRE JOURNAL: AN ANALYSIS OF ISLAMIST THOUGHT

MEHMET VEYSEL KARATAŞ

Dr, Batman Üniversitesi

 ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-7382-9026>

ABSTRACT

Tezkire Journal, which commenced publication in 1991, has attained a significant position within Turkey's intellectual and academic circles. Since its inception, the journal has hosted in-depth discussions on both the theoretical and practical dimensions of Islamist movement. As a scholarly publication of high academic rigor, Tezkire has served as an influential platform in Turkey's intellectual and academic realms.

Tezkire dismantles orientalist discourses while acknowledging the impacts of modernity, political and societal transformations in Europe, and the effects of colonialism. The journal examines the historical background and continuity of Islamism within the contexts of Islamic Unity, the Second Constitutional Era, and the Republican periods. Serving as an intellectual platform, Tezkire frequently engages a broad spectrum of academic debates by featuring texts of Islamist thinkers and Western intellectuals.

In its publication strategy, Tezkire emphasizes concepts such as Islamism, modernization, "Türkiyeli identity," global engagement, "depth," and "continuity," demonstrating its commitment to philosophical and theoretical discussions and its long-term publishing perspective. These approaches manifest in the journal's content and perspectives on Islamism and intellectual matters. This article aims to evaluate the journal's perspectives on Islamism and its editorial strategy by analyzing its history, technical features and content.

Keywords: Tezkire Journal, Modernization, Islamism, intellectual depth, Continuity.

Makaleye Ait Bilgiler

Makale Türü: Araştırma

Geliş Tarihi: 30.04.2024

Kabul Tarihi: 22.05.2024

Yayın Tarihi: 15.06.2024

Yayın Sezonu: Ocak - Haziran

Makaleye Atıf Bilgisi

KARATAŞ Mehmet VeySEL, (2024). "Tezkire Dergisi: İslamcılık Düşüncesine Yönelik Bir Çözümleme". *Muhafazakâr Düşünce Dergisi*. Yıl: 20 Sayı: 66. (194-218)

muhafazakârdüşünce • yıl: 20 - sayı: 66 • Ocak-Haziran 2024

TEZKİRE DERGİSİ: İSLAMCILIK DÜŞÜNÇESİNE YÖNELİK BİR ÇÖZÜMLEME

MEHMET VEYSEL KARATAŞ

Öz

Tezkire Dergisi, 1991 yılında yayın hayatına başlayarak Türkiye'nin entelektüel ve akademik çevrelerinde önemli bir konuma erişmiştir. Bu dergi, kuruluşundan bu yana İslamcılık akımının teorik ve pratik boyutlarını ele alarak derinlikli tartışmalara ev sahipliği yapmıştır. Tezkire Dergisi, akademik ciddiyeti yüksek bir yayın organı olarak, Türkiye'nin entelektüel ve akademik çevrelerinde etkili bir platform olmuştur.

Tezkire, oryantalist söylemlerin yapısökümünü yaparken, modernizmin etkileri, Avrupa'daki siyasi ve toplumsal dönüşümler ve kolonyalizmin etkilerini göz ardı etmemektedir. Dergi, İslamcılığın tarihsel arka planı ve sürekliliği, İttihad-ı İslam, II. Meşrutiyet ve Cumhuriyet dönemleri bağlamında ele alınarak incelenmektedir. Tezkire, entelektüel bir platform olarak, İslamcı düşünürlerin ve Batılı entelektüellerin metinlerine sıklıkla yer vererek geniş bir yelpazede akademik tartışmalar sunmaktadır.

Tezkire Dergisi'nin yayın stratejisinde İslamcılık, modernleşme, "Türkiyeli olmak", dünyalı olmak, "derinlik" ve "süreklilik" kavramlarını vurgulayarak, felsefi ve teorik tartışmalara olan bağlılığını ve uzun vadeli yayın perspektifini ortaya koymaktadır. Bu yaklaşımlar, derginin İslamcılık ve entelektüel konulara dair içerik ve perspektiflerinde kendini göstermektedir. Bu makale, Tezkire Dergisi'nin tarihçesi, teknik özellikleri ve içeriksel analizini ele alarak, derginin İslamcılığa dair perspektiflerini ve yayın stratejisini değerlendirmeyi amaçlamaktadır.

Anahtar Kelimeler: Tezkire Dergisi, Modernleşme, İslamcılık, Derinlik, Süreklilik.

Giriş

Günümüzde İslamcılığın anlaşılması hem akademik hem de toplumsal bağlamda önemli bir araştırma ve tartışma konusudur. Bu alandaki çalışmalar, İslamcılığın kökenleri, evrimi, ideolojik farklılıkları ve toplumsal etkileri üzerine yoğunlaşmaktadır. İslamcılığın tarihine ve gelişimine ilişkin araştırmalar, genellikle modernizmin etkileri ve Avrupa'daki siyasi ve toplumsal dönüşümler ve kolonyalizmin etkisi bağlamında ele alınmaktadır. “Tezkire” Dergisi'nin İslamcılık yaklaşımında bu etkilerin hiçbiri göz ardı edilmemektedir. Ancak genellikle oryantalist söylemin ürünü olan bu yaklaşımların görüldüğü gibi masum iddialardan ibaret olmadığını bilinciyle, eleştirel bir bakış açısıyla yapı sökümüne tabi tutmaktadır.

Bu çalışma, Tezkire dergisinin öne çıkardığı “derinlik” ve “süreklilik” kavramlarını temel alarak, sürekliliği açıklamak amacıyla İslamcılığın tarihsel gelişimini incelemektedir. Bu bölüm, İslamcılığın tarihsel arka planını ve sürekliliğini ortaya koymak için bir çerçeve oluşturmayı amaçlamaktadır. İttihad-ı İslam, II. Meşrutiyet ve Cumhuriyet dönemleri bu bağlamda değerlendirilmektedir. Tezkire dergisinin tarihçesi, yayın stratejisi, öne çıkan yazarlar ve içerik analizi, İslamcılık konusundaki yaklaşımlarını ve eleştirilerini anlamak için önemli bir zemin sunmaktadır. Bu çalışma ikinci bölümde Tezkire Dergisi'nin İslamcılığa yaklaşımını ve eleştirilerini akademik bir çerçevede ele almayı amaçlamaktadır.

Cumhuriyet Öncesi ve Sonrası İslamcılığın Kısa Tarihi: Siyasi ve Düşünsel Dönüşümler

Değişen dünya koşullarıyla birlikte Avrupa'da ortaya çıkan siyasi, toplumsal ve ekonomik yapılar ve 18. yüzyıldan itibaren kolonyalist eğilimlerin güçlenmesi, Osmanlı ve İslam topraklarını da doğrudan etkileyerek geleneksel düzeni sarsan bir dizi politik ve ekonomik değişimi beraberinde getirdi. Bu süreçte, Cemaleddin Afgani, Abduh gibi düşünürlerin çabaları ve “Urve-tü'l-Vuska” dergisi gibi modern iletişim araçları, İslam dünyasını sömürgecilğe karşı harekete geçirmeye teşvik etti. İttihad-ı İslâm, İslâmıcılık düşüncesinin çok önemli bir unsuru olmakla birlikte, 19. yüzyıldaki diğer “pan” hareketlerinin yükselişiyle (pan-Slavizm, pan-Hellenizm, pan-Germanizm vb.) ilişkilendirerek İslâmıcılığın tek ölçütü/ayırt edici özelliği olarak almak oryantalist tezlerin temel argümanlarından biri olduğunu da belirtmek gerekir.¹

1 İlgili konuda daha fazla bilgi için İttihad-İslam ve İslamcılık üzerine detaylı bir çalışma için bkz. (Beşer,2020).

Dergi, daha sonra “el-Urvetü'l-Vuska” adında, İslam dünyasının önde gelen isimlerinin çoğunun katılacağı uluslararası gizli bir İslami örgüt kurmak (Afgani, 1987, s. 21) amacıyla İttihad-ı İslam ideallerine uygun olarak hareket etti. İslâmcılığın teşekkülünde ve gelişmesinde çok önemli bir yeri olan gazetelerde yürütülen ittihad-ı İslâm tartışmaları ve İslam dünyasının çeşitli bölgelerinden gönderilen haberler, kurulan ilişkiler ve farklı bölgelere gönderilen temsilciler aracılığıyla, İslam coğrafyasının çeşitli noktaları arasında duygusal, vicdani, fikri ve siyasi ilişkiler etkilenmiş, şekillenmiş ve hatta yeniden oluşturulmuştur. Bu dönemde nüveleri görülen İslâmcılık düşüncesi, daha sonra, II. Meşrutiyet’in ilanı ile beraber kendi yapısını bütünlüklü olarak kuracağı dergiler etrafında İslâmcı tipolojisini üretecektir (Beşer,2020,s.60). İhya geleneğinin bir devamı olarak görülebilecek bu yaklaşım tarzının doğal bir sonucu olarak İslâmcılık teriminin kendisi var olmasa da bu düşünce tarzı çeşitli yerlerde ve zamanlarda hep olagelmıştır. Modern döneme veya özellikle 19. yüzyıldan sonraki gelişmelere ümmetin düşünce ve değer dünyasının kendisini yeniden inşa etmesini mümkün hale getirdiği bir görünürlüğe kavuşma dönemi (Işık, 2016, s.378) olarak bakmak gerekir.

İttihâd-ı İslâm kavramı Jön Türkler döneminin siyasî karmaşası içinde de Osmanlıcılık, İslâmcılık, milliyetçilik tartışmaları arasında bir çıkış yolu olarak yeniden gündeme geldi (Özcan, 2001a, s.470). Yusuf Akçura’nın 1904 yılında Kahire’de “Türk” adlı gazetede kaleme aldığı ve büyük yankı uyandıran “Üç Tarz-ı Siyaset” risalesinde Osmanlıcılık, İslamcılık ve Türkçülük gibi üç farklı siyasi düşünce akımından biri olarak ele alındı. Akçura, “risalede yeni bir dayanışma ilkesi, yeni bir toprak dengesi ve geleceğe ilişkin yeni perspektiflerle Müslüman bir dünya görüşüne yabancı köklü değişimler önermekteydi” (Georgeon,1986, s.35-39). İslamcılık, aynı zamanda İttihat ve Terakki Cemiyeti (İTC) iktidarının en güçlü olduğu 1913’te Ziya Gökalp tarafından Türk Yurdu dergisinde yayımlanan «Üç Cereyan» başlıklı makalesiyle birlikte yeniden ele alındı. Akçura ve Gökalp için üç cereyandan biri olarak kabul gören Türkçülük akımına ilişkin öneriler, bu dönemde teoriye uygulamaya geçirilmesi için İTC iktidarının bütün olanaklarına sahipti. Gökalp’e göre (1976, s.1), bu şartlar ve fikri tartışmalar arasında III. Selim döneminde başlayan muasırlaşma temayülüne İslamlaşmak emeli de iltihak etmiş oldu. Sırât-ı Müstakîm ve “Sebilürreşâd” dergileri İslamlaşmak fikrinin mürevvici olarak öne çıktı.

II. Meşrutiyet’in ardından oluşan görece basın özgürlüğü ortamında gerek Osmanlı toprakları gerekse dışından çok sayıda İslam alimi, aydın ve düşünürler, bu iki dergiye ek olarak Beyânülhak, Livâü'l-İslâm, Hikmet,

İslâm Mecmuası, Volkan gibi gazete ve dergilerde fikirlerini paylaştıkları, tartıştıkları ve İslamcılığın düşünsel temellerini oluşturdukları dergilerde bir araya gelmişlerdir. Ancak bu akım mensupları uzun süre kendi hareketleri için İslâmcılık kavramını kullanmamışlardır (Özcan,2001b). Hatta dönemin önemli İslamcı aydınlarından Babanzade Ahmet Naim'in 1914'te Sebîlürreşâd'da yayımladığı "İslâm'da Da'vâ-yı Kavmiyyet" başlıklı makalesinde ve daha sonra Ahmet Ağaoğlu'nun Türk Yurdu dergisinde yazdığı yazılara cevaben sürdürdüğü tartışmalarda (Arai,2008,s.107) bu kavramı tasvip etmeyen bir üslûpta kullandığı görülmektedir. Sebîlürreşâd² dergisinde yazan Yusuf Akçur, Ahmet Ağaoğlu, Bursalı Tahir gibi Türkçülük akımının önemli simaları, benzer şekilde, Finansörlüğünü İTC'nin yaptığı, Ziya Gökalp önderliğinde çıkan İslam Mecmuası yazar kadrosunda dönemin önemli İslamcı yazarlarına yer verilmesi, "II. Meşrutiyet'in ilk yıllarında İslamcı-milliyetçi-Batıcı ayırımının henüz teşekkül etmediğini göstermektedir" (Özcan,2001b, s.62).

Sırât-ı Müstakîm,³ belirli sayılarında yer alan yazılarda, Tevhid ilkesi, Kur'an ve Sünnet'e yapılan vurgu, dinin hurafelerden temizlenmesi, klasik İslam ilimlerine ve geleneksel İslam alimlerine yapılan atıflar, ıslah, tecdid, içtihad gibi kavramların sıklıkla kullanılması İslamcılığın referansları açısından önemlidir. Türkçülük akımının İslam'da reformu amaçlayarak kurdukları İslam Mecmuası yazı kadrosunda yer alan dönemin İslamcı yazarları da benzer bir bakış açısını benimsedikleri görülmektedir.

II. Meşrutiyet dönemi, İslamcı düşüncenin oldukça çeşitli ve zengin olduğu, aynı zamanda İslamcılık düşüncesinin bütünlüklü bir yapıya ulaştığı ve kendine özgü bir konum elde ettiği önemli bir dönem olarak belirginleşir (Kayalı,2018,s.17). Ancak II. Meşrutiyet ile başlayan İslamcılık düşüncesinin gelişimi, Tek Parti iktidarı döneminde kesintiye uğradı. Bu dönemde, hem II. Meşrutiyet Dönemi'yle olan bağlar kopartıldı hem de İslam ülkelerinde

2 Bursalı Tahir'in 13, 17, 22 ve 182. sayılarda aralıklı olarak Sırât-ı Müstakîm dergisindeki yazıları ve yine Milliyetçi-Türkçü çizgide yer alacak olan Yusuf Akçura, Ahmet Ağaoğlu, Halim Sabit gibi fikir adamlarının 1913-1914 yıllarına kadar Sırât-ı Müstakîm-Sebîlürreşâd kadrosu içinde yer almışlardır Ayrıntılı bilgi için bkz. (İDP,2024). SırSebîlürreşâd tüm sayıları:

<https://katalog.idp.org.tr/dergiler/97/sebilurresad>

3 Sırât-ı Müstakîm-Sebîlürreşâd Derginin sayılarındaki yazılar incelendiğinde bu konuların öne çıktığı görülmektedir. 4 Eylül 1908, 2. Sayı: Mehmet Akif'in "Tevhid Yâhud Feryat" başlıklı makalesi, 11 Eylül 1908, Babanzade Ahmed Naim'in birkaç sayıda devam "İlm-i Tevhidin Tarifi, Suret-i Tedvini, Gâyeti" Bereketzade İsmail'in "Necâib-i Kur'aniye ve Kur'an sureleriyle ilgili yazı serisi bu örneklerden bazılarıdır. Derginin 3 Şubat 1909 tarihli 24. sayıdan itibaren Muhammed Abduh'un yazılarına yer verildiği görülmektedir (İDP,2024) <https://katalog.idp.org.tr/dergiler/97/sebilurresad>

süregiden tartışmaların etkisi azaldı. Bu durum, Cumhuriyet öncesi ve sonrası İslamcılık düşüncesinde bir kopukluk, bir tür “kayıp halka”⁴ oluşturdu. Bu kayıp halka bizatihi siyasalın kendisidir (Aktay; 2013,s.821).

Kökü Dışardalık mı Yoksa Bastırılanın Geri Dönüşü mü?

Cumhuriyet dönemi katı laiklik uygulamaları, hilafet ve saltanatın kaldırılması, İsviçre Medenî Kanunu’nun kabulü, Ezan’ın Türkçeleştirilmesi, İslam’ın devletin resmi dini olmaktan çıkarılması ve Tek Parti iktidarının gündelik hayatı da kapsayacak şekilde islamsızlaştırma (Aktay, 2005a,s. 81) politikalarını genişletmesi; Tevhid-i Tedrisat Kanunu çerçevesinde medrese kurumlarının kapatılması ve Arapça metinlerin yasaklanmasıyla birlikte, geleneksel İslam eğitimi ve bilginin aktarımı büyük ölçüde engellendi. Ayrıca, İslam’ın gündelik hayattan tamamen silinmesinin hedeflendiği bu baskı ortamında, Anadolu’nun en ücra köşelerine kadar çoğunlukla kişisel çabalara bağlı olarak İslam’ın deyim yerindeyse yeraltında yaşatılması için çeşitli faaliyetler yürütüldü.

Demokrat Parti’nin iktidara gelmesiyle birlikte, özellikle 1950’li ve 1960’lı yıllardan itibaren Türk siyasi ve düşünce hayatında büyük bir kırılma dönemi yaşandı. Bu yıllar, sadece siyasi arenada değil, aynı zamanda dini düşünce ve yaşam açısından da önemli gelişmelere sahne oldu ve bu tarihlerden itibaren baskı ortamı yavaş yavaş çözülmeye başladı (Şen,2018, s.274). O ana kadar sürdürülen tüm çabalar, İslamcı bir hareketin ortaya çıkması ve o hareketle ünsiyet kurma, kan akışını sağlama noktasında adeta kılcal damar vazifesi gördü. Ancak bu kanalların varlığı bu kez de 1960’larda 1970’lerde İslamcılık çeviri eserlerin etkisiyle, aniden ortaya çıkmış gibi yorumlanınca bazı çevrelerce en iyimser ifadeyle, şah damarı yanılmasına yol açtı. Bir açıdan bu baskı dönemindeki her türden dindarlık faaliyeti, bu çevrelerce İslami düşüncenin ana gövdesi ve İslamcılık da kökü dışarda bir hareket olarak yaftalandı (Karataş,2020). Çeviri hareketleriyle birlikte bu konularda bir değişim geçirmiş olması, bu fikirlerin tamamen dışarıdan kaynaklandığı anlamına gelmez. Aslında, bu fikirlerin önemli bir kısmı ilk dönem İslamcılığının da diğer görüşlerle ayrıldığı en temel noktalardı (Aktay, 2009, s.1263). Başka bir deyişle, İslam tarihi boyunca dinin yozlaşmasına, hurafelerin karıştığı iddialarına karşı sergilenen ağırlıklı bir damar her zaman mevcuttu. Seyyid Kutub’tan İbn Teymiyye’ye, Mehmet Akif Ersoy’dan Elmalı Hamdi Yazır’a kadar uzanan bir mücadele geleneğine sahipti. Bu nedenle, denilebi-

4 Kayıp Halka kavramı ile ilgili ayrıntılı bir çalışma için ayrıca bkz. Saltekin, A. (2015). Fıkıh usûlü tarihinde kayıp halka: hicri III. ve IV. asırlarda usûlü görüşler. Ayrıca; yakın tarih ile ilişkisi bağlamında,

lır ki, çeviri hareketleriyle aslında İslamcı düşünce bir tür «hatırlama seansları» yaşadı (Aktay, 2009, s.1264; Aktay, 2014, s.54.).

Hadisenin bir başka veçhesi de bir bütün olarak din olgusuna yönelik pozitivist paradigmayla ilişkilidir. Cumhuriyet elitlerinin erken dönemlerde benimsediği “milli” tarih anlayışı, ulus olgusunu İslam öncesi bir temele oturtma çabası olarak görülebilir. Bu yaklaşım, Türk Tarih Tezi ile hafızaları sıfırlayarak, İslam öncesi çağlardan başlamak üzere ulus merkezli yeni bir toplum inşa etme teşebbüsüydü. Cumhuriyet’in kurucu elitlerinin katı laiklik uygulamaları ve siyasal baskıların etkisiyle dinin ortadan kaldırılabileceğine en iyi ihtimalle de modernleşme artıkça eceliyle öleceğine dair pozitivist bir inanca sahipti. Bu sebeple olsa gerek uzun bir süre öldüğü varsayılan İslam’a, Sayyid’in ifadesiyle “geçmişin silinmişliği ile bu günün silinmezliği arasında süzülen zamanı geçmiş bir yaratık, bir hayalet muamelesi yapıldı” (Sayyid, 2000,s.15). İslamcılık tam da bu noktada Sayyid (2000, s.19) tarafından, bastırılanın geri dönüşü şeklinde yorumlanmakta, siyasal, toplumsal, kültürel alanlarda ve kimlik meselesinde bütüncül bir şekilde temsil edilmesi ve bir hâkim-gösteren olarak İslam’ın kabul edilmesi olarak nitelendirilmektedir.

Tezkire Dergisi ve İslamcılık

Bu bölümde, derginin tarihçesi, yayın politikası ve içerik analizi incelenirken sonra, Tezkire Dergisi’nin İslamcılık konusuyla ilişkisi ele alınacaktır. Öncelikle, derginin kökenleri ve yayın hayatına başlama süreci detaylı bir şekilde incelenmiştir. Ardından, derginin izlediği yayın politikası ve içerik analizi yapılmıştır. Tezkire dergisinin kuruluşundan günümüze kadar sürekliliğini temsil eden önemli bir ismi olan Yasin Aktay’ın İslamcılık yaklaşımı değerlendirilecek ve Son olarak, Tezkire Dergisi’nin İslamcılık hareketiyle ilişkisi ve dergide İslamcılık temalı içeriklerin nasıl ele alındığı tartışılacaktır.

Tezkire Dergisi’nin Tarihçesi Yazarları Teknik ve İçeriksel Analizi

Tezkire Dergisi, 1991⁵ Kasım ayında 3 aylık bir derleme olarak başladı ve 1994’e kadar düzenli olarak yayımlandı. İlk 6 sayıya kadar sadece yaz 1992 sayısı gecikmeli olarak güz mevsiminde yayımlandı. Bu dönemden sonra dergi-

5 1997 tarihli 11 ve 12.sayılarda yazar kadrosuyla tezkire toplantısı yapılmış ve bu dergide basılı olarak yer almıştır. Bu metinde Yasin Aktay, “ilk çıkmaya başladığı 1992 yılının Kasım ayından bu yana” (Tezkire,1997,s.132) ifadesini kullanmıştır. Derginin en önemli isminin kullandığı bu ifadeden hareketle olsa gerek bazı kaynaklarda Tezkire’nin Kasım 1992’de yayım hayatına başladığı belirtilmektedir. Ancak dergi’nin ilk sayısında Kasım 1991 ibaresi açıkça belirtilmektedir. Aktay’ın kullandığı bu ifade, dizgi hatası olabileceği gibi, sohbet havasında geçmesi hasebiyle sehven söylenmiş veya konuşmaların yazıya aktarılması esnasında kaynaklı bir hata da olabilir.

nin yayın istikrarında düzensizlikler görüldü. 1994'te Bahar-yaz ibaresiyle 7-8. şeklinde tek ciltte yayımlandı. 1996'ya kadar iki yıllık bir ara oldu 1998'e kadar, 13. sayı hariç, çoğu sayılar tek nüshada basıldı. 1991'den 2024'e kadar toplamda 87 sayı yayımlandı.⁶ Tezkire Dergisi, başlarken hem düşüncede hem de yayımda süreklilik vurgusuna rağmen, istikrar sağlamada zorlandı. Ancak buna karşın, İslamcı dergiler arasında en uzun süreli olanlardan biri olmayı başardı.

Tezkire Dergisi, önemli İslamcı düşünürlerin ve Batılı entelektüellerin metinlerine sıklıkla yer veren bir yayın organıdır. İlk 17 sayısında yer alan yazarlar arasında Yasin Aktay, Ahmet Çiğdem, Muharrem Toros, Ahmet Küskün, Hüsrev Keskin, Nuri Gedik, Alev Erkilet, İlhami Güler, Nuray Mert, Ercan Şen, Müfit Yüksel, Ömer Çelik, Vehbi Başer, Şinasi Gündüz, Mehmet Hakan, Deniz Gürsel, Ercan Hamzaoğlu (Ercan Şen), Mustafa Aydın, Murat Güzel ve Tahsin Eren öne çıkmaktadır. Ayrıca Muhammed Arkoun, Hasan Hanefi, Abdullah Laroui, Abdulkadir el Muratıb, Bobby, S. Sayyid, gibi doğulu veya Müslüman; Eric A. Winkel, M. Foucault, Martin Heidegger, B.S. Turner, H.G. Gadamer, E.Gelner, Levinas gib Batılı entelektüel ve düşünürlerin çeviri eserlerine de sıklıkla yer verilmiştir. Yabancı yazarlar arasında söyleşi, telif metinler ve çevirilerle birlikte en çok katkı sağlayan isimlerin başında Bobby S. Sayyid gelmektedir.

Derginin 5 ve 6. sayılarından sonra yazar kadrosunda değişim olduğu görülmektedir. Yasin Aktay, Ercan Şen gibi dergiyle özdeşleşmiş isimler haricinde ilk dönem kadronun çoğunun ayrıldığı görülmektedir. Ahmet Çiğdem, derginin ilk sayılarından itibaren önemli bir isim olmakla birlikte, 5. sayıdan sonra sadece 11-12 sayılarda ismine bir kez rastlanmıştır. Aynı şekilde 13. sayıdan itibaren Ahmet Küskün, Hüsrev Keskin, isimlerine rastlanılmamaktadır. 1997 tarihli 11 ve 12. sayılarda yapılan Tezkire Toplantısı'nda yayımlanan metinde, "Türkiye'de Derinlik ve Süreklilik: Türkiyeli ve Dünyalı Olmak" başlığıyla hem Çiğdem'in ayrılmasını hem de derginin bundan sonraki yayın politikasını geniş bir çerçevede tartışıldığı görülmektedir (Tezkire, 1997, s.132).

Derginin ilk sayılarında sahibi, editörü gibi bilgilere yer verilmedi, ancak Vadi Yayınları bünyesinde "Derleme dizisi" olarak yayımlandı. İlk sayılarda matbaa bilgileri matbaa (9-10. sayılara kadar Özkan Matbaası, 10-11 sayılarda Feryal Matbaası gibi) ve Vadi Yayınları'nın adresi yer aldı. ISBN numara-

6 Derginin son sayısı 86. sayı olmakla birlikte 58. sayı olması gerekirken "Seyyid Kutub" özel sayısına numara verilmemiş ve "Tezkire'nin Özel Sayısı" Şehadetinin 50. Yılında Seyyid Kutub - Politik Teoloji, Fıkıh ve Tarihsellik" olarak yayımlanmıştır. Ondan sonraki sayılar kaldığı yerden numara sırasına göre devam etmiştir.

sı 1993'te eklendi ve 1994'te yayın kurulu belirtildi. 1997'de yayımlanan 12. sayıdan itibaren, Erol Mutlu ve Mezher Yüksel, teknik düzenleme ve basım sürecinden sorumlu oldular. Bu düzenleme, derginin yayın sürecinin organize edilmesi ve içeriklerin basımına hazırlanması sürecinde yeni bir başlangıca işaret etmektedir. Hemen bir sonraki Mart 1998 tarihli 13. sayıda kapak, tasarım, içerik denetimi, dizgi ve dosya konularının belirlenmesiyle biçimsel farklılıklar dikkat çekmektedir. 13. sayıdan itibaren “*Büyük Kapatma'nın Ardından Fazilet, Kadın, Demokrasi*” ile dergi editörle birlikte dosya konuları saptanmış ve bu sayıdan itibaren dergi sayıları dosya konuları ile yayımlanmıştır.

2000'den itibaren Tezkire Dergisi, resmi olarak da Ercan Şen tarafından sahiplenildi ve Yazı İşleri Müdürlüğü Şerif Esendemir'e geçti. Bu dönemde eski ve genç yazarlar dergide yer aldı. Yasin Aktay, Nuray Mert, Şinasi Gündüz, Necdet Subaşı Ömer Çelik, Murat Güzel gibi eski kalemlerin yanı sıra, Nuh Yılmaz, Hatem Ete, Şerif Esendemir, Cemalettin Haşimi, Erol Mutlu, Aydın Aktay, Özkan Gözel ve Hamza Taşdelen gibi genç isimlere hem yayın kurulunda hem de yazar kadrosunda rastlanılmaktadır. Tezkire, İslami hareketin dergileri arasında, özellikle 17. sayıdan itibaren akademik tonu, entelektüel derinliği ve çeşitliliği bakımından dikkati en çok çeken dergilerden biri olmuştur (Kentel,2005,s.759).

Bu dönemlerde Tezkire dergisi, yazı işleri müdürlüğü ve editörlük görevlerinde bulunan Şerif Esendemir ile yapılan görüşmede, Tezkire'nin içeriğinde yer alan derin tartışmalar, çeşitlilik ve entelektüel zenginlik sayesinde dostlukları pekiştiren bir atmosfere sahip olduğu vurgulandı. Samimi bir dostluk ortamında çıkarılan dergi, sadece bir yayın organı olarak değil, aynı zamanda bir ekol işlevi görerek hem Ankara'nın hem de Türkiye'nin entelektüel ve akademik çevrelerini bir araya getirmekte etkili platform işlevi gördü. Bununla birlikte İlk akademik yazılarına Tezkire'de başlayan ve daha sonra kendi alanlarında tanınmış birçok akademisyenin çıkış noktası olarak Tezkire'nin rolü büyük oldu. Bu dergi, genç araştırmacılara yazılarını yayımlama ve akademik alanda seslerini duyurma fırsatı sunarak onların yetişmesine katkıda bulundu. Ayrıca, Tezkire'nin sunduğu çeşitli konular ve tartışmalar, genç akademisyenlerin farklı düşünce okullarını tanıması ve kendi bakış açılarını geliştirmelerine de yardımcı oldu. Bu şekilde, dergi hem entelektüel bir platform hem de akademik bir eğitim aracı olarak önemli bir rol oynadı.

2007'de yedi yıllık uzun bir ara verildi, ancak 2014'te, üç aylık periyodlarla, Öner Buçukcu'nun editörlüğünde 48. sayıyla, “*İslamcılık İmkân ve Muhasebe*” dosyasıyla dergi tekrar yayımlanmaya başladı. 2019 tarihli 69. sayıdan

itibaren ise hem editörlük, genel yayın yönetmenliği ve yazı işleri müdürlüğü gibi görevlerde hem de yazar kadrosu içinde Faruk Karaaslan, Burhan Koç, Yunus Şahbaz, Yunus Badem ve 2021 yılında vefat eden Maşallah Nar gibi yeni bir genç akademisyen kadronun olduğu görülmektedir. 2019'da Yunus Badem'in editörlüğünde bu kez iki aylık periyodlarla aynı istikrarlı yayımını devam ettirdi. Bu dönemde yazar kadrosunda öne çıkan isimler arasında Asım Öz, Öner Buçukcu, Yakup Öztürk, M. Hakkı Akın, Maşallah Nar, Halim Gençoğlu, Mustafa Kemal Şan, Abdulhazim Şimşek, Aydın Aktay gibi isimler yer almaktadır. Badem'in editörlüğü döneminde dergi, akademik indekslerde taranmaya başladı ve eski sayıları dijitalleştirilerek erişime açıldı. Tezkire dergisi arşivi, özellikle de nadir bulunan eski sayıları araştırmacılar için kolaylıkla ulaşılabilir hale gelmiştir. Dergi, ilk dönemlerinden itibaren akademik ciddiyeti yüksek ve entelektüel çevrelerce bilinen bir dergi olmasına rağmen, indekslerde taranma kaygısı gütmeyeceğini de belirtmek gerekir. Tezkire dergisinin en önemli ismi olan Yasin Aktay'la yapılan görüşmede; ilmi ve metodolojik yaklaşım ile akademik şekilciliğin arasındaki farkı özellikle vurguladıktan sonra, indekslerde taranma kaygısıyla yazmanın özgür tartışmaları kısıtladığı, kuru bir akademik üsluba dayalı biçim kaygısını öne çıkardığı ifade edilmiştir. Ayrıca dergi editörü Yunus Badem ile yapılan görüşmede son yıllarda akademik çevrelerin bu yöndeki ilgisi ve artan talebi, Yasin Aktay'ın gönülsüzlüğüne rağmen ikna edilerek dizinlerde taranma kararının alınmasında etkili olduğu ifade edilmiştir.

Tezkire Dergisi: Felsefi Tartışmalardan Toplumsal Eleştirilere

Tezkire dergisi, kuruluşundan bu yana felsefi düşünceye ve derinlikli tartışmalara odaklanmıştır. Yayımlandığı günden itibaren entelektüel çevrelerde özellikle teori ağırlıklı içerikleriyle dikkat çekmiştir. “Tarih Bilinci” (20 sayı 2001), “Temsil ve Estetik” (21 sayı 2000), “Levinas – Öteki, Etik ve Siyaset” (38-39 sayı.,2000), “Geleneğin Hermenötüğü ve Tarihsellik” (71 sayı 2020), gibi dosya konularıyla, entelektüel tartışmalara zemin hazırlamıştır. Özellikle tarihsellik, hermenötik ve fenomenoloji gibi konular, derginin yayın çizgisinin temelini oluşturmuş ve Tezkire ismi bu alandaki tartışmalarla neredeyse özdeşleşmiştir. Derginin içeriği, genellikle bu tarz felsefi konuları ele alan makaleler, analizler ve incelemelerden oluşmaktadır.

Bununla birlikte çeşitli dosya konularıyla önemli toplumsal ve siyasi meseleleri cesurca eleştirmek ve tartışmaktan da geri durmamıştır. 16. sayısı, 1999 yılında, 28 Şubat'ın etkilerinin yoğun olarak hissedildiği bir dönemde

yayımlanmıştır. Dergi, bin yıl süreceği vaat edilen darbecilerin karşısına kışkırtıcı bir başlıkla çıkmıştır: “75. Yılında Mütemediyen Kutlanan Cumhuriyet ve 28 Şubat 2 Yaşında”. Bu sayıdaki yazılarda hemen ilk bakışta hem ironi hem de bir meydan okuma göz çarpmaktadır. Nuray Mert: “Yaşasın Siyaset”, Salih Aydın: “28 Şubat’ın 2. Yılında 75. Yılı Kutlamak,” Hayati Tüfekçioğlu: “28 Şubat Nereye Kadar?”, Mustafa Şahin: “Su Uyur İç Düşman Uyumaz”, “Mustafa Aydın: “Cumhurdan Kaçırılmaya Çalışılan Cumhuriyet”, Yasin Aktay: “Cumhuriyet: Bir Hiper Gösteren” başlıklı yazılar bu sayıda yayımlanan yazılardan bazılarıdır. Tezkire’nin bu sayısı, manifesto niteliğindeki giriş yazısıyla darbecilere karşı tam anlamıyla meydan okuyan bir duruş sergiler:

Tezkire (...), anti-entellektüalist otoriteryan felaket tellallığı suçlamasını öteden beri üstlendiğinden kendi konumuna ilişkin bir şüpheyi değil, başkalarının konumuna ilişkin bir yazıklanmayı, hatta içerlemeyi seslendirmektedir. (...) Teklif edebileceğimiz tek şey, yaşadığımız kötü şeylerin, yaşayacağımız kötü şeylerin çok az bir kısmını teşkil ettiğini bilmenin, en iyi siyaset olduğudur. Daha kötüsü olacaktır; yaşadıklarımız en kötüsü değildir ... Türkiye’nin üzerini saran bu kara bulutlar daha sonra gelecek bir felaketin habercisidir. Felakete hazır olalım. Kaybedeceklerimizi kaybetmiş olalım; kaybedecek hiçbir şeyimiz kalmasın” (Tezkire,1999,s.3).

Tezkire dergisi, Refah-Yol Hükümeti’ni 28 Şubat ve Susurluk hadiseleri karşısında sert bir dille eleştirmekten geri kalmamıştır. Bu eleştiriler, hükümetin meşruiyet komplekslerinin yol açtığı savunma reflekslerine sıkışıp kalarak medeni cesareti gösterememesi üzerine yoğunlaşmıştır (Kentel,2005). Tezkire’nin darbecilere karşı duruşu ve siyasetin yanında yer alması, yayın hayatının hemen her döneminde en belirgin tavrını oluşturmuştur. 2016 tarihli 57. sayısı, “Sevgilin Varsa Silah Kuşanacaksın!” başlığı altında, deyim yerindeyse silahsa silah diyerek, 15 Temmuz darbesine karşı her zamanki gibi kesin bir duruş sergilemiştir.

Teoriye ağırlık vermekle birlikte gündeme ilişkin konulara ilk sayılardan itibaren yer vermiş, en azından bu alanda bir değerlendirme yazısıyla da olsa değinilmiştir. Dergideki gündem, Türkiye’nin iç meseleleriyle sınırlı kalmamış, aynı zamanda farklı ülkelerdeki Müslümanların durumu değerlendirilmiştir. İlk sayıda Cezayir yazıları ve ilerleyen yıllarda 42. sayı “Saraybosna Sevgilim”, 51. sayı “Filistin Davası”, 75-76 sayıların dosya konuları da “Dört Mevsim Bir Bahar: Arap Devrimleri”dir. Şubat 1992’de 2. sayısında “tezkire Cezayir’deki ve Bosna-Hersek’teki gelişmelerin, dünya sistemindeki egemen güçlerin mantınının kavranabilmesi ve izleyecekleri stratejilerin daha kolay belirlenebilmesi açısından dikkatle izlenilmesinin gerektiği ka-

nısındaadır” (Tezkire,1992.s5) ifadelerine yer vermektedir. Tezkire dergisi, “Özellikle 2000’den itibaren, “Türkiye ve Dünya Gündemi Yazılan” bölümünde yer alan yazılarla teori ve pratik arasındaki makas kapatılmaya çalışılmıştır” (Kentel,2005,s.763). Bununla birlikte özel sayılarında ele aldığı portrelerdeki çeşitlilik, derginin entelektüel zenginliğini ve geniş perspektifini yansıtmaktadır. “Said Halim Paşa” (48 sayı 2014), “Cemil Meriç” (58 sayı 2016), “Kemal Tahir” (60 sayı 2017), “Sezai Karakoç” (66 sayı 2018), “Erol Güngör” (82 sayı 2019), “Seyyid Kutub”(özel sayı), “Malik Bin Nebi” (70 sayı 2019) gibi isimler, derginin farklı düşünce akımlarına ve entelektüel geleneğe verdiği önemi göstermektedir. İsmet Özel’in dönemin İslamcılarında arasında büyük ilgi uyandıran, Kanal 7’de 1 Haziran 2001’de yayımlanan “İskele Sancak” programındaki dört buçuk saatlik sohbetin, Vadi Yayınları tarafından basılmış yazılı tam metni “İskele Sancak’ta İsmet Özel ile Sohbet” adıyla, Tezkire dergisi tarafından (okurlarına hediyesi ifadesiyle) 2001 tarihli 22. sayıya ek olarak sunulmuştur.

Tezkire Dergisinin İslamcılığa Yaklaşımı: Türkiyeli Olmak ve Dünyalı Olmak Arasında “Derinlik” ve “Süreklilik”

Tezkire, Ankara’da kendilerini herhangi bir cemaat ya da İslami yapıya bağımlı hissetmeyen düşünme gerekliliğine inanan bir grup İslamcı akademisyen ve entelektüel tarafından çıkarılmıştır (Kentel, 2005). Yazarları tarafından özellikle “t” harfi küçük yazılarak vurgulanan “tezkire”nin kimsenin ve hiçbir grubun koruyucu şemsiyesine ihtiyaç duymadığı gibi toplumsal olarak herhangi bir gruba ve ideolojik farklılığa indirgenemeyecek bir düşünsel potansiyelin mütevazı varlığını vurgular. Bu potansiyelin, belli çıkarlar ve cemaatçi önyargılar nedeniyle paranteze alınmaması gerektiği ve böyle bir politikanın bu potansiyeli özgürce ifade etme ve etkileşime açma nesnel şartlarını yaratmayı içermesi gerektiği belirtilir (Tezkire, 1992, s. 5-6).

Tezkire dergisinin yayın hayatına başlarken sarf ettiği ilk cümlede İslamcılığı ve İslami hareketleri tartışmanın merkezine alarak başlamaktadır: “İslami hareketin şimdiye kadar sürdürdüğü teorik mücadele ve faaliyetlerin örgütlenme esasında iki önemli özelliğinden daha doğrusu eksikliğinden söz edilebilir: Derinliksizlik ve süreksizlik” (Tezkire,1991). Bu iki olgu tezkire’nin yayın hayatına başlarken “aşmayı düşündüğü” en önemli uğraklar olarak saptanmaktadır. Teoride ya da herhangi bir düşünsel üründe neyin derin neyin sığ olduğu yönünde iddialarda bulunmak metnin yazarının da ifade ettiği gibi “spekülatif” bir iddia olmaktan öte bir şey değildir. Teorinin

karşılaştığı sorunların cesurca ortaya konması, nedenlerinin açıklanması ve yorumlanması, İslami hareketin derinliksizlik sorununu aşılması için önemli bir adım olacağı ifade ediliyor. Teoriye derinlik sağlayacak şey bu tarz bir yaklaşıma sahip olmaktır.

Aslında bu ifadeler Tezkire'nin başından itibaren İslamcılık konusundaki temel yaklaşımının anahtarı niteliğindedir. Dergi, standartları belirlenmiş, bir İslamcılık anlayışının peşinde değildir. Ne Tezkire dergisi bir cemaatin yayın vasıtasıdır ne de Tezkire'de bir araya gelen yazarların düşünsel ürünleri bir eğilimi yansıtmayacaktır. Kaynağı Kur'an ve sünnet dahi olsa "belli bir metnin doğrusunu haklılaştırmak amacına dayalı alıntılarının haklılığı sadece o metni üreten özneye sınırlıdır" (Tezkire,1991,6). Ancak söz konusu tespitler burada bir araya gelen insanların bir asgari müşteriğe sahip olmayacağı anlamına da gelmez. Bir konuda aynı düşünceyi paylaşmasalar da onları ortak bir paydada buluşturan Müslüman olmaları ve bunun bilincine sahip olmalarıdır. Daha da önemlisi "Ortaklıkların yanı sıra, farklılıklar da ifade edilmeli, çünkü düşünmenin başka bir etiği yoktur. Teorik derinlik dediğimiz şey, ancak farklılıkların ifade edilmesiyle kazanılabilir; teori farklılıklarla hayatiyete kavuşur, işlevsel olur" (Tezkire,1991,7). Tabiri caizse daha ilk dakikalarda bu anlayışın etkilerini yansıtan örneklere rastlamak mümkündür. Tezkire dergisinin Şubat 1992 tarihli ikinci sayısında Aktay'ın "*İslami Hareket Tartışmaları*" başlıklı yazısına Ahmet Küskün'ün aynı sayıda "*Ne O Ne De Öteki: Yasin Aktay'a Cevap*" başlıklı bir yazıyla yanıt verilmektedir.

Tezkire dergisinin yazarları, kuruluşunun altıncı yılına (11-12. sayılar) özel olarak, İslami hareketin küresel ve Türkiye'deki durumunu, Tezkire'nin misyonunu, yayın sürecinde karşılaşılan zorlukları ve gelecekteki yönlerini tartışmışlardır. Toplantı, Tezkire kadrosundaki yazarların katılımıyla gerçekleşmesi, onların görüşlerinin derinlemesine değerlendirilmesi ve bu görüşlerin bir metinde detaylıca ele alınmasına olanak sağlaması açısından önemlidir.

Toplantı metninde tespit edilebildiği kadarıyla Tezkire dergisi çevresinde bir araya gelen yazarların temel endişeleri şunlardır:

- İslam'ın ne olduğu, Müslümanların ortak bir İslam anlayışına sahip olup olmadıkları sorunu. İslam kavramının boş ve anlamsız hale geldiği eleştirisi yapılmış.
- Teori ve düşünce faaliyetinin Müslümanlar açısından ne anlam ifade ettiği, Müslümanların dünyayla ve güncel sorunlarla ilişkisinin nasıl kurulacağı meselesi.

- Türkiyeli ve yerel bir bakış açısıyla hareket etme ihtiyacı. Türkiye gerçekliğine daha fazla odaklanma talebi.
- Süreklilik ve derinleşme arayışı içinde olunması ancak bunun tam anlamıyla sağlanamaması eleştirisi.
- Modernlikle ve dünyevileşme ile Müslümanların ilişkisinin nasıl olacağı, modernliğin ne ölçüde özümseyip özümsemeyeceği tartışması.

Genel olarak tezkire dergisi etrafında bir Müslüman entelektüel çevre oluşmuş, fakat bu çevrenin ortak bir İslam anlayışına ve sürekli bir fikri faaliyete tam anlamıyla ulaşamadığı, zaman zaman odağını kaybettiği eleştirileri yapılmış görünüyor.

Ercan Hamzaoğlu, Tezkire'nin yayın döneminde yaşanan istikrarsızlık ve süreklilik eksikliği üzerine konuştuğundan sonra, esprili bir şekilde Tezkire'nin misyonunu yerine getirdiğini ancak artık kapanabileceğini düşündüğünü ifade ediyor. Ancak bu dakikalardan itibaren; düşüncenin de tüketimin bir nesnesi olduğu bu çağda, Tezkire'nin misyonunun aslında ne olduğu ve İslami hareketlerin serencamı üzerine oldukça derinlikli bir tartışma başlıyor.

Aktay'a göre, İslami oluşumların, tamamen dini duygulanım boyutunun (takvalılık, samimiyet, Allah'la ilişkiler boyutu vs.) dışındaki en önemli sorunu; İslami hareketin teorik bir çerçeve oluşturma veya mevcut çerçeveyi derinleştirme konusunda istikrarlı bir geleneğe sahip olmamasıdır. Bu eksiklik, İslami hareketin iddialarını ve taleplerini güçlendirmesini engellemektedir. Bu durum, Müslümanların dünyadaki gelişmelere yönelik itirazlarının veya eleştirilerinin olmadığı anlamına gelmiyor. Totaliter bir yaklaşımın yerine, çeşitli görüşlerin sürekli ve tutarlı bir şekilde ifade edilmesi gerekliliğinin altı çizilerek, mevcut sesler arasında bir uyum eksikliği olduğu ve daha tutarlı ve derin eleştirilerin ortaya konması gerektiği vurgulanıyor. Derinlikle birlikte bir süreklilik ve bu ikisine bağlı bir örgütlenme sorununa dönüşmektedir. Aktay'a göre, düşünce ve pratikte İslami bir hareket her bir bireyin yaşamıyla sınırlı olması doğal olarak karşılanmaktadır. Kimse dönüp üç beş yıl önceki düşüncesini sahiplenmemekte; sahiplenmediği gibi bir gençlik hatası, utanılacak bir şeymiş, bir çocukluk tecrübesiymiş gibi eski yanlışların arasına atmaktadır. Öncelikle kendini Müslüman addedenlerin bu tüketim düzeninden rahatsız olması gerekirdi. "Nitekim bizi rahatsız etti. Kanaatimce bu rahatsızlığın bir ürünü olarak teorik sürekliliği aradık. Çünkü süreklilik olmayınca derinleşme de olmayacaktı. Türkiye'deki entelektüel üretimin sıradan bir tüketim nesnesi olmasının en önemli sebepleri bunlardır." Aktay

altı yıl sonra teori ve süreklilik denen şeyin ne anlama geldiğinin tekrar sorgulanması gerektiğini belirtmektedir (Tezkire,1997,s.132-134).

Toplantıda “Türkiye’li ve dünyalı olmak” meselesi şu şekilde ele alınmıştır. Türkiye gerçekliğinden kopuk, sadece teorik düzeyde kalmak eleştirilmiş. Türkiye’nin sorunlarına, gündemine daha fazla odaklanma ihtiyacı Deniz Gürsel, müstear ismiyle Tezkire’de yazan Erol Göka tarafından dile getirilmiştir. Göka, Ahmet Çiğdem’in dergiden ayrılma meselesi ve buna bağlı olarak ele aldığı “Türkiyeli olmak dünyalı olmak” tartışmasında, Çiğdem’in Tezkire’den ayrılmasıyla birlikte dergide dünyayı ve Türkiye’yi ciddiye alan bir bakışın kaybolduğu ifade edilmektedir. Tezkire’nin ikinci yayın dönemine, “yani Ahmet Çiğdem’siz yayın dönemine baktığımızda savrulmanın epey arttığı ve ayaklarının artık sahiden yere basmadığını” belirtilmektedir (s.136). Göka’ya göre, bu ayrılışla birlikte Tezkire, artık ne Türkiye’lidir ne de dünyalıdır (s.134-137). Ancak hangi Türkiye’li olunacağı da tartışılmış. Bülent Çakaloz, Farklı Türkiye gerçekliklerinin (beyaz Türkler, Kara Türkler, siyasi/ideolojik farklılıklar vb.) olduğu vurgulanmıştır (s.140). Dünyalı olmanın nasıl olacağı tartışılmıştır. Bazıları dünyalaşmayı modernleşme, Batılılaşma olarak algıarken, diğerleri bunu İslami bir bakış açısıyla dünyayı ve sorunları anlamak şeklinde yorumlamıştır. Aktay, Vehbi Başer, “Tanrı’nın gelişi” metaforuyla meseleye bu çerçevede yaklaşmıştır. Başer, Tanrı’nın gelişi, insanların dini inançları, değerleri ve manevi perspektifleri ile dünyevi olaylar arasındaki ilişkiyi ifade etmek için kullanılıyor. Tanrı’nın gelişinin insanların dünyevi meseleleri anlama ve yönlendirme sürecinde merkezi bir rol oynadığı vurgulanıyor. Başer, Tanrı’nın gelişinin kaybedilmesi durumunda, dünyanın gelişinin anlaşılamayacağı ve insanların doğru yolu bulma konusunda zorluk yaşayacakları belirtiliyor(s.141-142).

Tezkire’de bu dönemde Göka’nın ifadesiyle, Çiğdem’in “meşruiyet sorunu” olarak algıladığı ve Göka’nın ise, “İslam’ın dünyalaşması” olarak tanımladığı bir sorun ortaya çıkmıştır. M.Yılmaz: Çiğdem ayrılışı konusunda Göka ile hemfikirdir. Ona göre, buradakilerin de kabul edeceği gibi Tezkire’nin başlangıçta anlamlı bir karakteri vardı. Ancak, zamanla bazı değişiklikler oldu. Ahmet Çiğdem’in ayrılması, tekrarlar ve konu bütünlüğünün kaybolması gibi etkenler bu değişimde rol oynadı. Sonuç olarak, derginin yaklaşım bütünlüğü kayboldu ve bir tür kozmopolitleşme süreci yaşandı. Bundan sonra, dergiye yeniden bir karakter kazandırılması gerekiyor. Çiğdem’in ayrılışının Tezkire dergisinin ikinci dönemi olarak görüldüğü bu toplantıda Aktay, Çiğdem’in ayrılmasının teknik boyutla sınırlı tutulma-

sı gerektiği görüşündedir. Aktya'a göre, Tezkire eleştirildiği gibi kesin bir dönüş yapmadı. Bunun yerine, doğal bir işbölümünün aksamış geçici bir görüntüsü ortaya çıktı. Birilerinin ayrılmasıyla bazı faaliyet birimleri geçici olarak aksadı, o kadar. Aktay, Türkiyeli olmak ile ilgili eleştirilere hermenötik açıdan bir yaklaşım sergilemektedir. Türkiye'li olmamaya yönelik suçlamalar hermeneutik açıdan incelendiğinde, dünyanın farklı kesimlerindeki çeşitli müslümanların veya insanların ifade ettiği düşünceler arasından rastgele bir seçim yapmadığımızı belirtmek önemlidir. Bu seçimleri Türkiye'li olarak yapıyoruz ve bu, Türkiye'li olmamızla doğrudan ilişkilidir gibi görünüyor. Türkiye'de yaşadığımız birçok tartışmanın teorik derinliği oldukça yoğundur, çünkü teorik düzeyde ilgili yazılar yayınlanmıştır. Dolayısıyla, seçimlerimizin Türkiye'de yaşadığımız sorunlarla yakından ilişkisi vardır.

İslamcılığın Hermeneutik Yorumu: Tezkire Dergisi ve Yasin Aktay

Tezkire dergisi, çeşitli dönemlerde farklı bakış açılarına sahip birçok yazarı bir araya getirmiştir. Yazarların toplantılarından anlaşıldığı üzere, dergi 1997'yi ikinci bir dönem olarak adlandırmaktadır. Hem yazarların tespiti hem de içerik analizi, Tezkire dergisinin 1991'deki kuruluşunu, 1997 sonrasındaki ikinci dönemi, 2007'ye kadar olan periyodu ve 2014 sonrası şeklinde dönemselsel olarak ele almak mümkündür. Bununla birlikte, Tezkire dergisi, bir arada olmanın temelini "ihtilafta rahmet vardır" hadisiyle kurarak, düşünsel özgürlük, eleştirel yaklaşım ve farklılığı ön planda tutmaktadır. Tezkire'nin 33 yıllık yayım sürecinin kapsamlı bir analizi ile İslamcılık anlayışını ortaya koymak ya da yazarların üzerinde ittifak ettiği İslamcılık da dahil olmak üzere düşünmenin üzerinde nasıl düşünüleceği ilkesi ve etiğinden yola çıkarak tek cümle ile ifade etmek mümkündür. Ancak makalede sıklıkla belirtildiği üzere Tezkire ilk günden başlayarak her dönemde İslamcılık düşüncesinde, teoride, pratikte ve yayımda ısrarlı bir şekilde bir "süreklilik"ten bahsetmiştir. Tezkire'de düşüncede bu sürekliliği görmek veya takip etmek mümkün müdür? Tezkire'nin 33 yıllık yayım sürecinin kapsamlı bir analizi ile sadece sayılarla ele alınan konulara değinmek bile bir makalenin kapsamını fazlasıyla aşacaktır. Birkaç cümle ile ifade etmek ise, geçiştirmek anlamına gelecektir.

Meşrutiyet Dönemi'ne benzer biçimde Cumhuriyet döneminde de dergiler, düşünce platformları olarak hizmet etmiştir. Bu süreçte, çeşitli düşünürler dergiler aracılığıyla bir araya gelerek fikirlerini üretmiş ve tartışmışlardır. Bu dönemlerde hem sağ hem sol hem de İslamcı bazı dergiler,

belirli isimlerle adeta özdeşleşmiştir; örneğin, Büyük Doğu ve Necip Fazıl, İktibas ve Ercümet Özkan, Birikim ve Tanıl Bora isimlerinde görüldüğü gibi Tezkire ve Yasin Aktay ismi de bu anlamıyla özdeşleşmiştir. İslamcılık literatüründe de önemli bir akademisyen olarak bilinen Aktay'ın Tezkire dergisindeki varlığı, kuruluşundan günümüze kadar hem yayım süreci gibi teknik alanlarda hem de İslamcılık düşüncesinin teorik boyutunda sürekliliği temsil eden bir isim olarak öne çıkmaktadır. Dolayısıyla, 33 yıllık yayım sürecinde farklı dönemlerde ve bağlamlarda olguyu ele almak ve başka bir başlık altında da diğer yazarların görüşüne başvurmak, Tezkire dergisinin İslamcılık yaklaşımını tespit etmenin metot olarak en iyi değilse bile konuyu bir makaleye sığdırmanın en makul yolu olduğu söylenebilir.

Akta'a göre (2014,s.61), Siyasallık her durumda imkânsız değil, mümkün olanın zemininde yapılabilen bir şeydir. Dolayısıyla, "İslamcılık bir bakıma da mümkün olanın siyasetidir." Aktay'ın mümkün olandan kastı fıkıhtır. Ona göre, İslamcılığın bütün zamanlar için değişmeyen tek bir fonksiyonu, talebi, hedefi veya içeriği olmadığından, dolayısıyla paket bir İslami modelin söz konusu olamayacağı ifade edilmektedir (2014,s.36-44). Bununla birlikte İslamcılık herhangi bir durum ve toplum için "daha iyi" olanı belirleme iddiasına da sahiptir. Ancak bu iddia, sabit bir kalıbın fundamentalist önerisi değildir; aksine, dinamik bir içtihat vurgusuyla, verili her durumun mümkünleri içinden bir "iyi" seçeneğinin bulunabileceği varsayımına dayanır (Aktay,2013,s.825). Aktay, İslamcılığın uyum sağlayabilmesinin yüksek bir siyasal bilinçle ilişkilendirildiğini belirtir. "Yüksek siyasallık" kavramı, mevcut koşullarda en iyinin arayışı anlamına gelirken, mümkün olmayan en iyi koşulduğu durumda siyasal aktivitenin sona erdiğini ifade eder. "Burada benimsenen tanıma göre yüksek siyasallık mevcut herhangi bir durumda mümkün olan en iyinin arayışı ifade eder ve mümkün olmayan en iyinin şart koşulduğu durumda siyasallık biter" (Aktay,2014,s.75).

Aktay'ın modernleşmeye yaklaşımı da fıkıh merkezlidir. Modernleşmenin her şeyi kuşattığı ve aşılması imkânsız olduğu tezlerine itiraz eder. Ona göre, modernlik her şeyi kuşatan ve dışına çıkılması mümkün olmayan bir kategori olarak sunulmaktadır (Aktay,2005b,s.350). Oysa İslam'da "eşyanın aslında ibahatın bulunduğu" ve bunun gibi birçok düstura tabi olması onu "pratik çözüm odaklı" ve kendi tabularına karşı bile çok daha eleştirel, esnek ve özgür kılıyor. İslami anlamda "iyi" olarak nitelenebilecek bir yol her zaman mümkün olan yollar arasından bulunabilir. İslamcılık, bir fıkıh üreten yanı sıra gündelik hayat içinde her seviyeden insan için alabildiğine basit ve uygulanabilir yollar sunmayı daha fazla önceleyen bir gündelik hayat siyasetidir (Ak-

tay,2014,s.65). Bununla birlikte din ile modernlik arasındaki uyumsuzluğun, aslında daha sonra geliştirilen bir fikir olduğu ve İslam'ın değişime karşı muhafazakâr bir tavırla özdeşleştirilmesinin, “biraz da ‘içselleştirilmiş oryantalist bakış açısı’nın bir beklentisi olduğu” (Aktay,2008,s.68) görüşündedir.

Fıkhi bir bakış açısıyla incelendiğinde, Aktay, İslamcılık ve modernizm arasındaki ilişkiye karşı tepkisel bir tutum sergilemez. Ona göre İslamcılık, bu dönemde yaşayan Müslümanların tarihsel ve toplumsal koşullara (Kur’an ve hadisler) ışığında yanıt arama çabasıdır. İslamcılık bu yönüyle tarihseldir. İslamcılığın bu tarihsel yanı onu tarih içinde kendi sorumluluğunu yüklenirken toplumla diyalojik bir ilişki içinde tutar (Aktay, 2014, s.36-44). Müslümanlar, farklı tarihlerde de Batı’nın veya daha önce başka hegemonik söylemlere karşı direniş göstermek ve kendi özgün kimliklerini korumak için çeşitli ideolojik ve politik hareketler geliştirmişlerdir. Özetlemek gerekirse İslamcılık, modern bir akımdır; ancak aynı zamanda modernliğe bir cevap ve meydan okuma niteliği taşır. Ancak, bu durum İslamcılığın modern kökenli egemen söylemleri ve sistemleri desteklediği, onlardan türediği veya meşru-laştırdığı anlamına gelmemektedir.

Halifesizleşme süreci, Müslüman fikhinin işleyiş sürecini durdurmuştur. Dolayısıyla dünyada herhangi bir Müslümanca varoluşun İslam’ın geleneksel bilgi kodları ile ifade edilebilmesini imkansız hale getirmiştir. Çünkü daha önce hiçbir şekilde tasavvur edilmemiş bu şartlara uygun bir fıkıh kodlaması da öngörülmemiştir (Aktay, 2013). Aynı zamanda çeşitli İslami hareketlerin ve düşünce akımlarının geçmişten bugüne izledikleri yolun sürekliliği açısından zorluklarla karşı karşıya bırakmıştır. Hilafetin kaldırılması, yani halifesizleşme süreci, bu anlam düzeninin ve fıkıh ortamının tüm kurucu unsurlarının, aktörlerinin ve öznelerinin sahneden çekilmesini, İslami siyasal bedenin dağılmasını ifade etmiştir (Aktay,2014). Aktay’a göre, halife sonrası dönemde ictihad kapısının kapanmış olmasının mümkün olmadığı, çünkü Müslümanların bu süreçte ictihadlarını sürdürdüğü ve yeni koşullara uygun fıkhi yaklaşımlar geliştirdiği ifade ediliyor. Bu yeni şartlar altında, Müslümanların dünya genelinde farklı deneyimler yaşadığı ve bunlara uygun fıkhi çözümler üretmeye çalıştığı belirtiliyor. Bu süreçte, özellikle sömürge sonrası veya Batılı ülkelerde yaşayan Müslümanlar, kendi ulus-devlet sınırları içinde veya veya Batılı bir ülkede yaşamakta olan Müslümanların durumunda görüldüğü gibi bu yeni durumu değerlendirmek için yeni ve küçük ictihadlar yapmışlardır. (Aktay,2008,s.51-54).

yüzyıl sonu ve 20. yüzyıl ortalarına kadar Müslümanlar, kendi dönemlerinin şartlarına uygun olarak ictihad yapmışlar ve bu çerçevede bir siyaset geliş-

tirmişlerdir. Bu bakış açısıyla Aktay, 2000’li yıllardan itibaren İslamcılığın 28 Şubat’ta geri çekilme döneminde yeni bir hamle yapılmasını öneren bir yaklaşım geliştirmiştir. Bu düşünce, İslamcılar arasında kabul görmüş ve uygulanmıştır. İslamcı yazına bakıldığında, bu yeni siyasal yaklaşımın öncüsünün Yasin Aktay olduğu görülmektedir. Bu yaklaşım, siyasal olanın daha geniş bir toplumsal alana yayılmasını ifade etmektedir (Beşer, 2020, s.127). Ona göre, ulus-devlet olgusuyla birlikte siyaset devletle ilgili olan alanla sınırlanmıştır. Devletin temsil edilmediği veya yürütülmediği herhangi bir faaliyetin siyasal bir anlam taşımadığına inanılır; bu nedenle, bu amaca yönelik olmayan faaliyetler siyaset dışı kabul edilir. Bu dönemdeki tüm siyasal hareketlerin ana hedefi, demokratik veya devrimci yollarla devletin kontrol altına alınmasıdır. Başarı, bu hedefe ne kadar yaklaşıldığına göre ölçülür. Dolayısıyla Aktay, ulus-devlet siyaseti sadece devletin etkinliği ile sınırlı gören ve siyasal mücadelenin öncelikli hedefinin devlet aygıtını ele geçirmek olduğuna inanan anlayıştan ayrılarak, siyaseti daha geniş bir kavramsal çerçevede tanımlamaktadır (Aktay,2013, s.822-823). Siyasetin Türkiye’de de devleti ele geçirme şeklinde algılanması 1960 ve 1970’li yıllarda Mısır ve Pakistan’da kendi tarihsel özgünlüğü içindeki yorumların bir tür ihmalinden kaynaklanmaktadır. Mısır’daki İhvan hareketi ve Pakistan’da Ebu’l Ala el-Mevdudî’nin ulus-devlet modeline uygun bir İslam devleti konseptini klasik İslam fıkhiyatının çerçevesinde formüle etmişlerdir. Ancak, bu düşünürlerin eserlerinin Türkçeye çevirisi, sömürge sonrası şartları dikkate alınarak yanlış bir şekilde siyasi mücadelenin sadece “devleti ele geçirmek” olarak anlaşılmasına yol açmıştır. Bu durum, daha derin ve ufuk açıcı bir İslami siyaset teorisi geliştirme potansiyeline engel olmuştur. Oysa yine aynı bölgelerde Örneğin Muhammed Kutub, İslâm öncesi şartlar için uygun görülmüş olan bir yaftayı modern dünyanın tasviri için yeniden kurmuştu. Kutub, kendinden önceki görüşleri, modern şartlarda yeniden formüle ederek İslâmî siyaseti bir İslâmî devlet şartına bağlamanın yanlışlığını, aksine küçük bir İslâm cemaatinin kendi gönüllü katılımıyla gerçekleşecek bir İslâmî pratiğin ihtiyaçlarının tarihsel şartlarda İslâmî siyasetin ve İslâmî hayatın sınırlarını ifade edeceğini söylemişti (Aktay,2013). Ulrich Beck’in⁷ “siyasallığın icadı” kavramına atfen, Aktay, siyasallığın devlet-merkezli olmayan, toplumsal alanın katılımıyla işleyen anlamında, Siyasallaşma

7 Beck (2013), geleneksel siyaset anlayışının ötesinde bir siyasal alanın oluşturulması ve bu alanın toplumun her kesimi tarafından paylaşılabilir hale getirilmesi olarak tanımlar. Siyasallığın icadı, sadece siyasetçilerin değil, toplumun tamamının aktif olarak katılabildiği bir siyasi sürecin yaratılmasıdır. Bu, bireylerin kendi kendilerini örgütleyebilme yeteneğini ifade eder ve toplumun siyasal karar alma süreçlerine etkin bir şekilde dâhil olmasını sağlar. Bu kavram, siyasetin sadece devletin işi olmadığını, aynı zamanda toplumun her kesiminin ilgi ve katkılarının bulunduğu bir alan olduğunu vurgular.

kültüründen en fazla yararlananın İslamcılık olduğunu ifade etmektedir.

Hermenötiğin sadece metinleri yorumlama teknikleriyle sınırlı olmadığını, aynı zamanda insanın kendi varoluşunu, düşünce dünyasını ve algılamalarını anlama çabası olarak değerlendiren Aktay (2008, s.65), bu bağlamda İslamcılığın herhangi bir tarihsel dönemde ve toplumsal koşullarda ortaya çıkışının, belirli bir zaman ve mekânın ürünü olduğunu vurgulamaktadır. İslamcılık, İslam'ın tamamı veya kendisi değil, İslam hakkındaki bir yorumdur ve bu açıdan tarihsel bir harekettir. İslamcılığın 19. yüzyıl, İkinci Meşrutiyet, Cumhuriyet veya herhangi bir tarihsel dönemde ve toplumsal koşullarda ortaya çıkışı, her çağa uygun, makul, uygulanabilir ve erişilebilir hedefleri, inançları ve pratikleriyle bir din olmasından kaynaklanmaktadır (Aktay,2011). Sonuç olarak Aktay, İslamcılık yaklaşımıyla, siyaseti daha geniş bir kavramsal çerçevede tanımlayarak, siyasallığın devlet merkezli olmayan, toplumsal katılımın işlediği bir anlamda gerçekleştiğini vurgulamıştır. Aktay'ın ifade ettiği gibi, İslamcılık mümkün olanın siyasetidir ve dinamik bir içtihat vurgusuyla her durum için «daha iyi» olanı belirleme iddiasını taşır. Bu bağlamda, Tezkire dergisi, İslamcılığın fıkıh merkezli ve toplumsal katılımı ön plana çıkaran dinamik yapısını ve sürekliliğini yansıtmıştır.

Tezkire Dergisinde İslamcılığa Yönelik Eleştirilerinin Yapı Sökümü

Derginin İslamcılık ve İslami hareketlerle ilgili yaklaşımı incelendiğinde, genellikle oryantalist metinlerin etkisi altında şekillenen özellikle “İslamcılık ve modernizm”, İslamcılığın kökeni, tercüme faaliyetlerinin etkisi, kökü dışarda İslamcılık, kültürel İslam - siyasal İslam, aşkınlığın karşıtı rasyonel bir ideoloji olarak siyasal İslam, yerlilik - Türkiyelilik ve arada bir deklare edilen İslamcılığın ölüm ilanları gibi konulara verdiği yanıtlar ve bu metinlere eleştirel yaklaşımın öne çıktığı görülmektedir. Tezkire, Türkiye’de İslamcılık gündemini meşgul eden bu tartışmaları sadece metodolojik açıdan ele alıp sorgulamakla kalmıyor, aynı zamanda metinlerin yapısal öğelerini ve içsel tutarsızlıklarını açığa çıkarmak suretiyle metnin altında yatan gizli anlamları, iktidar ilişkilerini, siyasi hesapları, ideolojik önyargıları kritik ederek “yapı-sökümüne” (dekonstrüksiyon) de uğrattıyor.

İslamcılığın kökenleri ve tanımı üzerine yapılan tartışmalar, farklı bakış açılarına dayanır. Daha doğru bir ifadeyle İslamcılığa yaklaşım tarzı kavramın kökenine, teşekkülüne ve tanımına ilişkin belirlemeleri içermekte ve bu çerçevede İslamcılığı anlama ve yorumlama biçimini etkilemektedir. Bu

tanımlardan bazıları genellikle belirli bir dönemi, türü veya doğuş şartlarını merkeze alarak İslamcılığın modern bir ideoloji olduğunu vurgular. İslamcılığın içeriden bir hareket olduğunu vurgulayanlar ise, genellikle ihya, ıslah ve tecdit gibi kavramlara başvururlar ve hareketin devamlılığını önemserler. Ancak, İslamcılığı modernist bir hareket olarak görenler ise genellikle Batı düşüncesinin etkisini ve belirleyiciliğini daha önemli görürler ve hareketi bir “kopukluk/kırılma” olarak değerlendirirler (Beşer, 2020, s.39). Tezkire'nin bakış açısına göre, bu kopukluk veya kırılma, zorunlu ve jakoben bir modernleştirme projesinin amaçladığı bir sonuçtur. Bununla birlikte Tezkire dergisi kendisini modernleşme karşıtı olarak konumlandırmaz. Daha çok modernizmin ve gelenekselciliğin sınırlarını aşma çabasında olan bir dil arayışındadır. Bu açıdan modernizm yaklaşımında “özne”nin mütevacı dilini aramaktadır. Bu dil ne modernist, ne de gelenekselcidir; ya da hem modern hem de gelenekseldir; bireysel düzeyde değişime bakmakta, fakat büyük değişimi hiçbir zaman gözden uzak tutmamaktadır” (Kentel,2005). Müslümanların modernizm olarak tanımlanan bir zaman diliminde yaşıyor olması zorunlu olarak onları modernleşmenin getirdiği sorunlarla muhatap kılmıştır. İslamcılık da bu bağlamda, İslam'ı sosyal ve siyasal bir güç olarak yeniden canlandırma yönelik bir çaba olarak ortaya çıkmıştır. Bu sebeple 19. yüzyılın ikinci yarısından önce İslamcılık yoktu. Olmaması doğaldı, çünkü zaten Osmanlı Devleti, kurucu ideolojisi ve iyi-kötü meşruiyet çerçevesi İslam olan bir devlettir; zaafına rağmen Osmanlı Daru'l İslam'dı. Var olan şey istenmez (Bulaç,2012). İslamcılık bir bakıma modern dönemlerdeki bu çabaların kavramsallaştırılmasıdır. İslamcılık, modern zamanlarda İslam'ı siyasal bir düzenin merkezine yerleştirmeyi amaçlayan siyasal projedir. İslamcı da İslam'ın ana referans kaynaklarından hareketle İslam'ın siyasal bir düzenin merkezine yerleştirilmesini hedefleyenleri niteler (Sayyid,2019, s.36). Temelde Tezkire'nin modernleşmeci paradigmanın İslamcılığa yaklaşımının oryantalizmin etkisi altında operasyonel bir okuma biçimi olduğu vurgulanmaktadır. Derginin yazarlarından Aydın Aktay'a (2020) göre, oryantalist bakış açısının İslamcılığı tanımlamaları genellikle «İslamcılığın modernleşmenin ve onun dinamiklerinin bir ürünü olduğu, kırsal kesimin siyasal erke, burjuva sınıfına yönelik tepkisini içerdiği» şeklinde döngü dolaşmaktadır. Bu tür yaklaşımların, İslamcılığın kökenlerini ve doğasını anlamak için daha derinlemesine bir analiz ve kontekstual bir bakış açısının önemini göz ardı etmelerinin altında yatan sebep, sadece yetersizlikle açıklanamaz. Oryantalist söylemin, Doğu-Batı ikilemi de klasik modernitenin rasyonel teorisi üzerine inşa edilmiş modernleştirme teorilerinin kuşatması da netice bir iktidarı kurmanın ve pekiştirmenin aparatları olarak kullanılmaktadır.

Gerek oryantalist tezler gerekse bu tezler referansla inşa edilen yerli söylemlerin en büyük iddialarından biri İslamcılığın kökü dışarda ve siyasal bir ideoloji olduğu yönündedir. Bu kökü dışarda söylemi siyasal olana vafedilirken “kültürel İslam” zaman ve mekâna özgü olarak yapılan ve kökene dayandırılan bir olgu olarak inşa edilmektedir (Güzel,2000,s.68). Türkiye’de İslamcılığı öncelikle kültürel veya siyasal bir fenomen olarak sınıflandırmak, onun gerçek doğasını ve toplumsal etkisini anlamada metodolojik zorluklara yol açmaktadır. Özellikle sosyolojik modernleşme paradigmaları çerçevesinde, İslamcılık ile modernleşme süreci arasında kurulan paralellik, antagonizma veya dikotomiler, İslami hareketleri genellikle toplumsal mobilitenin dışında ele almaya yönelik bir eğilim sergiler (Erkilet,1998, Güzel,2000). Bu dışlanma, İslamcılığın ve bahsi geçen hareketlerin analizinde önemli sorunlara neden olur (Başer, 1999; Güzel,2000). Tezkire yazarları bu yapay kategorik ayırımların gerçeği yansıtmadığı gibi metodolojik açıdan da sorunlu olduğu bu sebeple İslamcılığı anlamada yetersiz kaldığı görüşündedir. Bu açıdan değerlendirildiğinde ille de bir katmerlendirmeye gidilecekse yapılabilecek en sağlıklı tiplleme “tarihsel İslam” ve “modern İslam” ayırımına dayalı olmalıdır. Günümüzdeki İslami eğilimlerin çoğu, tarihsel ve modern İslam ayırımına dayanan bir yaklaşıma göre incelendiğinde genellikle modern İslam kategorisine girer. Tarihsel İslam, geleneksel ve kültürel bir İslam’ı temsil ederken, modern İslam ise modern kültürle etkileşim içinde ortaya çıkan bir anlayışı ifade eder (Aydın,1998, s.56).

O halde neden zamana ilişkin bir ideal tiplleme değil de siyasal vurgulayan bir kategorik ayırım yapılmaktadır. Aslında siyasal İslam ile Kültürel İslam kategorileri, salt gerçeklikten çok, bir siyasal talebin ürünü olarak var olurlar. Kültürel İslam’ın oluşumu veya üretimi, genellikle siyasal İslam’ın etkisini zayıflatma, geriletme ve benzeri hedefler doğrultusunda stratejik bir projenin sonucudur. Günümüz siyasal veya toplumsal bağlamlarında İslam’la ilgili her türlü görüntünün veya algının merkezinde İslam’ın siyasal imgesi vardır. Belki bu yüzden egemen siyasetçiler, İslam’ın bu tez ahürlerinin, yani siyasal olarak, bir çeşit istenmeyen muhatap olarak nitelendirdikleri bu bünyeye karşı “kültürel İslam” tipolojisini geliştirmeye çalıştılar (Aktay,2003, s.32; Aydın, 1998.s.55). Siyasal İslam kavramının ampirik muhtevasının belirsizliği hem bu politik karın İslam üzerinden devşirilebilecek miktarını amaçlamakta hem de kavramın araçsallığını dolayısız olarak vermektedir (Çiğdem,1998, s.8). Siyasal İslamın belirsizliği ve ampirik muhtevasının net olmaması, bu kavramın kullanımının ve algılanmasının zorluğunu ortaya koyarken, kültürel İslam’ın da İslam’ın siyasi yönünü zayıflatma veya değiştirme amacı taşıyan bir stratejinin ürünü olarak görülmesi ilginç bir noktadır.

Sonuç

Bu çalışma, Tezkire Dergisi'nin İslamcılık hareketiyle ilişkisini ve dergideki İslamcılık temalı içeriklerin nasıl ele alındığını incelemektedir. Tezkire Dergisi, İslamcılıkla ilgili tartışmalarda belirli bir söylemi merkeze alan bir yaklaşım benimsemiştir. Derginin İslamcılıkla ilgili tartışmalarda ortaya koyduğu bu yaklaşım, İslamcılığın kökenlerini ve gelişimini anlamak için önemli bir ışık tutmaktadır.

Tezkire Dergisi'nin İslamcılıkla ilişkili yayın politikası, yazarların bağımsız bir düşünme gerekliliğine inandığı ve herhangi bir cemaate bağlılık hissetmeksizin İslamcılığı ele aldığı şeklinde öne çıkmaktadır. Bu, derginin, İslamcılığı sadece belirli gruplara indirgenemeyecek bir düşünsel potansiyel olarak gördüğünü ve çeşitli ideolojik farklılıkları içerebileceğini vurgulamaktadır.

Ayrıca, derginin İslamcılıkla ilgili tartışmalarda ortaya koyduğu yaklaşım, İslamcılığın modern bir ideoloji olarak mı yoksa içsel bir hareket olarak mı görülmesi gerektiği konusunda çeşitli bakış açılarını ele almaktadır. Sonuç olarak, Tezkire Dergisi'nin İslamcılıkla ilişkili yayınları, İslamcılığın tarihine ve gelişimine ilişkin önemli bir kaynak oluşturmaktadır.

Kaynakça

- Afgani, C. (1987). *Urvetü'l-Vuska*. (İ. Aydın, Çev.). Bir Yay.
- Aktay, Y. (2003). Siyasette İslâmiliğin sınırları ve imkanları. *Tezkire Dergisi*, (49), 31-41.
- Aktay, Y. (2005b). Türk siyasi düşüncesinde kayıp halka: Siyasal Kemalizm, Sosyalizm ve İslamcılık. *Dîvân İlmî Araştırmalar*, 19(2005/2), 35-59.
- Aktay, Y. (2005a). Modernleşme ve gelenek bağlamında dinî bilgi ve otoritenin dönüşümü. İçinde Aktay, Y. (Editör). *Modern Türkiye'de siyasi düşünce: İslamcılık* (ss.345-393). İletişim Yayinevi.
- Aktay, Y. (2008). Reform, İctihad ve Tecdid Bağlamında İslâm ve Hayat. *Milel ve Nihal*, 5(2), 43-73.
- Aktay, Y. (2009). İslamcı siyasallığın düşüşü ve yükselişi halife-sonrası durumdan vatandaşlık siyasetine İslamcı politik teolojinin seyir notları. İçinde Bora, T., & Gültekin, M. (Editörler). *Dönemler ve zihniyetler (1258-1280)*. İletişim Yayinevi.
- Aktay, Y. (2013). İslamcı siyasetin yeni halleri ve söylemleri. İ. Kara & A. Öz (Ed.), *Türkiye'de İslamcılık Düşüncesi ve Hareketi: Sempozyum Tebliğleri* (s. 801-837). İstanbul: Zeytinburnu Belediyesi.
- Aktay, Y. (2014). İslamcı siyasetin yeni halleri ve söylemleri. *Tezkire Dergisi*, (48), 36-83.

- Aktay, Y. (2011, Kasım 21). İslamcılık ve modernlik. Yeni Şafak. <https://www.yenisafak.com/yazarlar/yasin-aktay/islamcilik-ve-modernlik-29877> [Gazete makalesi]. Erişim tarihi: [10.02.2024].
- Aktay, A. (2020). *Oryantalizmin etkisinde türk tarzı siyasal arayışlar*. Değişim Yayınları.
- Arai, M. (2008). Jön Türk dönemi Türk milliyetçiliği. (T. Demirel, Çev.). İletişim Yayınevi.
- Aydın, M. (1998). Kategori oyunları ve kültürel İslam. *Tezkire Dergisi*, (14-15), 54-67.
- Beck, U. (2013). *Siyasallığın İcadı*. Çev. Nihat Ülner. İstanbul, Türkiye: İletişim Yayınları.
- Beşer, A. H. (2020). 1990 sonrası İslamcılığın siyasal söylem farklılığı [Doktora tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü].
- Çiğdem, A. (1998). Siyasal İslam vs. kültürel İslam. *Tezkire Dergisi*, (14-15), 7-12.
- Bulaç, A. (2012, 21 Temmuz). İslamcılık Nedir?. <https://serdargunes.files.wordpress.com/2014/08/ali-bulac-mc3bcmtazerc3bcrkc3b6ne-ve-yasin-aktayin-islamcilik-tartismalari.pdf> Erişim Tarihi: [03.08.2020].
- Erkilet, A. (1998). Kültürel siyasallığı. *Tezkire Dergisi*, (14-15), 68-80.
- Erkilet, A. (1999). Ortadoğu'da modernleşme ve İslami hareketler. Yöneliş Yayınları.
- Georgeon, F. (1986). Türk milliyetçiliğinin kökenleri, Yusuf Akçura (1876-1935). (A. Er, Çev.). Yurt Yayınları.
- Gökalp, Z. (1976). Türkleşmek, İslamlaşmak, muasırlaşma. Kültür Bakanlığı.
- Güzel, M. (2000). Türkiye'de İslamcılık ve sağcılık. *Tezkire Dergisi*, (9), 65-89.
- Işık, V. (2016). İslamcılığı Yeniden Düşünmek/Geçmiş Değerlendirmenin Ahlakı ve Geleceği Düşünmenin İmkânı. 1960-1980 Arası İslamcı Dergiler/Toparlanma ve Çeşitlenme. Nobel Yayınları.
- Karataş, M. V. (2020). Batman'da İslamcı hareketler ve dini grupların oluşumu. İçinde, Türk, E. (Editör). Batman Kent Araştırmaları (ss. 183-232). Çizgi Kitabevi.
- Kayalı, K. (2018). İslamcılığın 1940'lı yıllarda şekillenışı üzerine bazı düşünceler. İçinde, Sunar, L. (Ed). İslamı uyandırmak, Meşrutiyet'ten Cumhuriyet'e İslamcı düşünce ve dergiler (ss. 103-122). İDP.
- Kentel, F. (2005). İslami düşünce dergileri ve yeni Müslüman entellektüeller. İçinde Aktay, Y. (Ed). Modern Türkiye'de siyasi düşünce: İslamcılık (ss. 345-393). İletişim Yayınevi.
- Saltekin, A. (2015). Fıkıh usulü tarihinde kayıp halka: hicri III. ve IV. asırlarda usulî görüşler. [Yayınlanmamış Doktora Tezi]. Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Sayyid, B. S. (2000). Fundamentalizm korkusu Avrupamerkezcilik ve İslamcılığın doğuşu. (E. Celan & N. Yılmaz, Çev.). Vadi Yayınları.
- Sayyid, B. S. (2019). Hilafeti hatırlamak dekolonizasyon ve dünya düzeni. (M. M. Şahin, Çev.). Ankara: Vadi Yayınları.
- Şen, E. (2018). 1960 Öncesi Yayınlanan İslamcı Dergilerde Kur'an Çevirileri Etrafında Yapılan Tartışmaların Serencâmı: Sebilürreşad ve İslâm Dergisi Örneği. İçinde, Sunar, L. (Ed.), İslamı Uyandırmak, Meşrutiyet'ten Cumhuriyet'e İslamcı Düşünce ve Dergiler (ss. 273-305).
- Özcan, A. (2001a). İttihād-I İslâm. TDV Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, 23, 470--475.
- Tezkire, (1991) başlarken, *Tezkire Dergisi*, 1, 5-9.
- Tezkire, (1992). Bu sayıda. *Tezkire Dergisi*, 2, 5-7.

Tezkire, (1999). Bu sayıda. *Tezkire Dergisi*, 16, 3-4.

Tezkire. (1997). Teoride derinlik ve süreklilik: Türkiyeli ve dünyalı olmak, Tezkire toplantısı. *Tezkire Dergisi*, 11-12, 132-156.

Tezkire. (1991). Başlarken. *Tezkire Dergisi*, 1, 5-9.

IDP. (2004). Sebilürreşad. URL: <https://katalog.idp.org.tr/dergiler/97/sebilurresad>

Erişim tarihi: [04.03.2024]

Görüşmeler:

Yasin Aktay ile görüşme: 03.02.2024

Şerif Esendemir ile görüşme: 12.01.2024

Yunus Badem ile görüşme: 13.01.2024